

The Americas – hvorfor?

Om det hemisfæriske helhedssyn og Center for the Study of the Americas

Et væsentligt element i Center for the Study of the Americas er selve centrets grundidé: at se den vestlige halvkugle eller hemisfære i et helhedssyn. Idéen til et sådan center blev fostret omkring år 2000 og førte først til et uddannelsesprogram og dernæst til et center, hvor forskning og formidling står i centrum. I Danmark er centret og uddannelsen fortsat enestående. I en europæisk kontekst er der også få, om end det er værd at nævne at University of London har taget samme tanke op. I Nord- og Sydamerika er tanken mere udbredt i den akademiske verden, men er dog endnu ikke den dominerende inden for amerikanske studier. I bl.a. Chile, Mexico og nogle stater i USA findes der studieprogrammer eller forskningscentre, for hvilke 'amerikanske studier' betyder hemisfærestudier. Men ser man på for eksempel de internationale akademiske organisationer for amerikanister (som IASA og ICA) synes tendensen at gå i retning af et voksende helhedssyn på de amerikanske kontinenter, hvilket synes at bekræfte at idéen bag Center for the Study of the Americas ikke er en isoleret tanke.

Men hvad går dette helhedssyn så ud på? Hvad er det for kriterier der anlægges for at kunne tale om 'den Vestlige Hemisfære'? Er der tale om et vilkårligt snit hen over globussen? Og hvorfor skulle dette snit være mindre vilkårligt end så mange andre? Starter vi med benævnelsen, antydes en tvetydighed: på den ene side dækker navnet 'Amerika' det hele, og på den anden side er der nogle vanskeligheder. Selv om vi taler om Syd-, Mellem- og Nordamerika som dele af en helhed, er det også almindeligt at bruge ordet 'Amerika' som betegnelsen for en enkelt amerikansk nation. På de amerikanske hovedsprog – spansk, engelsk, portugisisk og fransk (nævnt efter størrelse) – kan denne tvetydighed løses ved at sætte navnet America i flertal. Man kan altså udtrykke helhedsbegrebet på disse sprog uden de store syntaktiske eller semantiske krumspring: the Americas, las Américas. Men det må erkendes at det lyder lidt højtideligt når man bruger denne flertalsform, hvad der igen angiver at helhedssynet på Americas ikke er noget der tages for givet. Forsøger vi at udtrykke det samme på dansk, bliver vanskelighederne større: Amerika kan ikke uden videre sættes i pluralis, og de forskellige omskrivninger som de amerikanske kontinenter eller den Vestlige Hemisfære lyder uvante eller fremmede i de fleste danske øren.

Med andre ord, med udgangspunkt i en diskussion af betegnelser må vi konstatere at den amerikanske helhedstanke eller 'den hemisfæriske idé' ikke er noget vi kan tage for givet. Og det gælder heller ikke når vi bevæger os fra de semantiske overvejelser ud i andre discipliner som historie, politik, økonomi og kultur. De fleste historiebøger tager udgangspunkt i den enkelte nationalstat og skelner skarpt mellem Latinamerika og USA. Det samme er oftest tilfældet i politiske, økonomiske og kulturelle studier. Og bevæger vi os fra uddannelse og forskning over til medier og nyhedsformidling ser vi samme billede. Især ses Latinamerika og USA som to vidt forskellige verdener. Det der tages for givet er ikke hemisfæretanken, men derimod en række vidt forskellige amerikanske verdener, der sjældent ses i relation til hinanden. Vi benægter ikke at de amerikanske verdener er vidt forskellige. Men disse forskelle går ikke altid eller nødvendigvis mellem USA og Latinamerika. Der er andre grænser der er lige så vigtige eller vigtigere. Men frem for at absolutisere forskellene og tale om inkommensurable verdener, finder vi at der er grund til at fæstne sig ved relationerne. Ikke kun de formelle relationer, for eksempel landene imellem, men det forhold at grænser og forskelle oftest

er udtryk for at der er et forhold eller en relation mellem tingene. For at pege på nogle enkelte aspekter af disse relationer som en grundlæggende dimension af de amerikanske virkeligheder, vil jeg vende tilbage på de netop nævnte teoretiske discipliner og genstandsfelter: historie, politik, økonomi og kultur, der udgør grundstammen i Amerikanske Studier på CBS. Der er og kan kun blive tale om spredte strejftog og ikke en sammenhængende argumentation, men alligevel burde de pege på relevansen og nødvendigheden af et helhedssyn på Las Américas.

Historie – mere fælles end adskilt

Navnet Amerikas oprindelse vil være de fleste bekendt: en af de italienske opdagelsesrejsende i den kastilianske kronens tjeneste, Amerigo Vespuccio, fulgte i Columbus' fodspor kort efter dennes første rejse og var hurtig (og væsentligt hurtigere end førstnævnte) til at finde ud af og erklære at de fundne lande ikke var en del af Asien, men derimod en 'ny verden'. Dette fik den tyske kartograf Waldseemüller til at skrive navnet Amerika hen over... ja hen over Amerika, på det verdenskort han offentliggjorde i 1507. Han fortrød godt nok senere, for ret beset havde Columbus jo været der først, så det rette navn måtte snarere være noget i retning af Colombia (der jo først kom i brug ca 400 år senere), men gjort var gjort og betegnelsen hang ved. Og det gjorde den lige så uheldige term Indias, der var den daværende betegnelse for Asien, og som vi selv i dag trækkes med i ord som Vestindien (der især er ret gængs på engelsk) eller indianere, som vi bruger i flæng uden at spekulere over at dens oprindelse ligger i Columbus' hårdnakkede fastholden i at de nye lande var Asiens østligste eller vestligste del (alt efter perspektivet). Endelig kan man jo sige at betegnelsen den Nye Verden heller ikke er meget bedre, for det første fordi den kun var ny for europæerne, og for det andet fordi nyhedsværdien vel på et eller andet tidspunkt måtte siges at gå tabt. Men kan synes at der er tale om noget semantisk pernitengryneri, men problemerne omkring disse navne peger alle i retning af to vigtige pointer: for det første at begrebet Amerika er et europæisk koncept og for det andet at det i sit udgangspunkt og oprindelse er et helhedskoncept, uanset om vi taler geografi, kultur eller politik. Efterhånden som 'opdagelse', erobring og kolonisering skred frem bevægede 'Amerika' sig mod syd og mod nord, om end det må erkendes at Amerikas nordlige grænse i flere hundrede år var det nuværende USA's sydlige og østlige del, mens resten fortonede sig i kartografiske upræcisioner. Sydamerika, Mellemamerika og Caribien var derimod væsentligt mere præcist kortlagt allerede i det 16. århundrede.

Et blik på en række af de faktiske historiske processer giver naturligvis et meget komplekst billede af mangeartede politiske, økonomiske og kulturelle processer, der ikke desto mindre peger på en række fælles træk. For det første eksistensen af en oprindelig befolkning, hvis eksistensvilkår forandres radikalt – og oftest brutalt – i kraft af mødet med de europæiske erobrere, kolonisatorer og indvandrere. For det andet en omfattende europæisk kolonisering der kulturelt og økonomisk har skabt grundlag for at den 'Nye Verden' blev en helt anden og ny verden, baseret på mødet og (i større eller mindre omfang) sameksistensen mellem de oprindelige eller 'indianske', de europæiske og afrikanske kulturer, ofte med nye kulturelle former som resultat. Til fælles har hovedparten af de amerikanske nationer også deres fødsel, fortrinsvis i perioden omkring år 1800, i kraft af et oprør mod de europæiske modernationer. Ligeledes er de præget af en national opbygning i det 19. århundrede med en række fælles træk, der får disse lande til at minde om hinanden og samtidig adskille sig fra de europæiske nationer. Immigration er ligeledes et fælles træk, og en række af de største amerikanske nationer, især Argentina, Brasilien og USA oplever i dele af det 19. og det 20. århundrede meget store immigrationsbølger.

Ser vi på de politiske og økonomiske relationer de amerikanske lande imellem, står det klart at for de fleste nationer på den Vestlige Hemisfære har relationerne til ét eller flere andre amerikanske lande været af overordnet betydning. Et enkelt fingerpeg herpå er Monroe-doktrinen, der allerede i 1823 pegede i retning af en prioritering af de interamerikanske relationer på bekostning af alle andre.

Økonomi

Ovenfor har der allerede været antydning af nogle af de økonomiske dimensioner, der er til stede i de politiske relationer og den historiske udvikling. Historisk kan man pege på såvel fælles træk som væsentlige forskelle i kontinentets økonomiske udvikling. Således har råstofudvinding (herunder minedrift) og storlandbrug været vigtig for udviklingen i de spanske og portugisiske kolonier, der til gengæld kun i mere begrænset omfang har været præget af småbrug og nybyggerøkonomi.

Relationerne mellem de amerikanske lande i en stor del af 19. og det meste af det 20. århundrede har været præget af økonomiske interesser i form af såvel samhandel som dominans. I dag er integration et hovedspørgsmål. De seneste regeringer i USA har arbejdet for etableringen af et generelt interamerikansk frihandelsområde, forkortet FTAA (engelsk) eller ALCA (spansk). Den oprindelige tanke var at sætte det i

gang i år, men modstand i både USA og en række latinamerikanske lande har bremset projektet. Specielt bekymrer det mange latinamerikanere at planen kunne indebære at USA's virksomheder fik uhindret adgang til de latinamerikanske markeder, samtidig med at USA's ville fortsætte med konkurrenceforvriddning inden for bl.a. landbrug i form af subsidier eller toldbarrierer.

Men problemerne omkring FTAA/ALCA hindrer ikke andre integrationsprocesser i at blomstre, tværtimod. Og disse processer koncentrerer sig især om to akser, henholdsvis en nordlig i form af NAFTA (North American Free Trade Area) og en sydlig variant i Mercosur, det Sydamerikanske Fællesmarked. Et interessant aspekt af NAFTA er at det ud over Canada og USA også omfatter det største spansktalende land, Mexico, ligesom der er aftaler med andre latinamerikanske lande. Mercosur omfatter lige nu et meget dynamisk Brasilien samt Argentina, Paraguay og Uruguay. Men andre sydamerikanske nationer nærmer sig denne blok, og i forlængelse af vedtagelsen af det (endnu ret vage) Sydamerikanske Fællesskab i december 2004, kunne der måske tegne sig et perspektiv i retning af et politisk-økonomisk sydamerikansk fællesskab.

Man kan således sige at der inden for den økonomiske integration i den Vestlige Hemisfære tegner sig to mulige perspektiver, der til dels (men ikke nødvendigvis) udelukker hinanden: det ene er det al-amerikanske fællesmarked ALCA/NAFTA og det andet perspektiv er en opdeling i to hovedblokke, nemlig en nord- og mellemamerikansk over for en sydamerikansk. Men også denne opdeling indebærer allerede en opløsning af et økonomisk perspektiv hvor USA sættes i modsætning til Latinamerika. Latinamerikas næststørste land er tæt integreret med USA, og resten af den caribiske og mellemamerikanske region vandrer sandsynligvis i samme retning.

Mennesker, kulturer, identiteter

Historie, økonomi og politik er (også) humanvidenskabelige studier: de handler om mennesker og dermed også om kultur. Men vi kan også se mere direkte på kulturer, mennesker og deres identiteter i The Americas, og igen vil det vise sig at de grænser man tager for givne og indiskutable er langt mere flydende og fleksible. I en række områder, fra Alaska og det nordlige Canada til det sydligste Chile og Argentina, findes der en oprindelig befolkning, der ofte defineres og definerer sig selv som værende grundlæggende forskellig fra den øvrige befolkning. Det nordlige Mexico kan ofte minde mere om USA end om landets sydlige del. Til gengæld er det lige så klart at store dele af USA er næsten lige så latinamerikansk som Havanna eller Mexico City. Tager vi statistikkerne alvorligt, må vi konstatere at USA er det næststørste spansktalende land i Amerika, med en befolkning af Hispanics på knap 40 millioner (hvortil skal regnes et ubekendt antal illegale). Og det handler ikke blot om puertoricanere i Spanish Harlem, cubanerne i Miami's Calle Ocho eller mexicanske indvandrere i Los Angeles – stereotyperne om fattige indvandrere, 'wet-backs' og 'spanglish'-talende unge organiseret i bander har måske nok hold i virkeligheden, men de må udvides med andre perspektiver. Latinos eller Hispanics udgør ikke blot den største minoritet i USA, men er også en gruppe med vidt forskellige karakteristika hvad angår oprindelse, uddannelsesniveau, klasse og kultur.

Men fælles for dem er et mere eller mindre fast holdepunkt i latinamerikansk kultur og i spansk sprog. Det er samtidig en gruppe, der er økonomisk og kulturelt yderst aktiv. Den generer omkring fire milliarder dollars per år, skaber nye virksomheder, ændrer gadebilledet og dominerer et voksende antal medier. Det er en udvikling, der bekymrer nogen, som for eksempel den neokonservative Samuel P. Huntington, der frygter en balkanisering af USA og mener at landets 'angelsaksiske kærne' er i fare. Hvad man end måtte mene om sådanne tanker er det et faktum at den kulturelle og økonomiske grænse mellem USA og Latinamerika ikke går ved Rio Grande. Måske har den aldrig gjort det, men nu mindre en nogensinde.

Afslutning

Som sagt er der her tale om et par enkelte indhug i mulige argumenter for at beskæftige sig med Las Américas i et center som dette. Det skal understreges at hensigten med denne fælles tanke ikke er at bremse for et studium af forskellighed eller af det specifikke, tværtimod. Men man kan sige at bevidstheden om en historisk, politisk, økonomisk og kulturel ramme der peger på vigtige fælles træk og på skjulte eller åbenbare gensidige relationer mellem tusindvis af Americas er den baggrund vores studier og center er baseret på.

Jan Gustafsson

Join our mailing list. You will then be kept informed about all our events and activities.
Please send an email to the Center [csa.eng@cbs.dk] with your name and address.